

Józsefről hosszabban csak a két gyermekségtörténet beszél (Mt 1--2 és Lk 1--2; 3,23). Máshol csak futólag említik, mikor Jézusról a nép véleményét idézik az evangélisták: „Nem József fia ez?” (Jn 6,42; Lk 4,22; Jn 1,45) Az evangéliumok egyébként hallgatnak róla. Jézust így nevezték meg: „József fia Názáretből”, s ez megfelelt az általános zsidó szokásoknak. Názáretben tehát úgy ismerték Józsefet, mint Jézus atyját. Azon sem lehet csodálkozni, hogy János kétszer is megemlíti József nevét, hiszen Mária hosszabb ideig élt szülei házában (Szaloménál), s biztos, hogy Józsefről nemegyszer beszélgettek. Az általános elnevezés a nép körében mégis csak annyi volt Jézusról, hogy „a Názáreti Jézus”. József nem játszott szerepet Jézus nyilvános működésében, ebből arra következtethetünk, hogy még mielőtt Jézus tanítani kezdett volna, József már meghalt.

Nézzük csak, mit mondanak el a gyermekségtörténetek Józsefről. Názáretben lakott, de „Dávid házából és nemzetségéből származott” (Lk 2,4). Ez a kifejezés valószínűleg azt jelenti, hogy a dávidi család jelentősebb ágához tartozott. Jegyességre lépett a fiatal, dávidi származású Máriával, az akkori szokások szerint 18--24 éves kora között. Még mielőtt a házasságkötésük megtörtént volna, Máriát áldott állapotban találta. Megrendült, aztán egy álomban felszólítást kapott, hogy vegye csak feleségül Máriát, és vállalja a születendő gyermeket. Atyai szerepe abban nyilvánult meg, hogy a Jézus nevet ő adta a gyermeknek.

Mindkét gyermekségtörténet úgy mutatja be Józsefet, mint aki az apa helyén áll Jézus életében. Lukács többször nevezi őt Jézus atyjának: „Atyja és anyja elcsodálkozott”, „szülei”, „atyád és én” (2,33.41.48). Jogilag József Mária férje volt, de Jézushoz való kapcsolata nem ilyen egyszerű. Nem volt apa a biológiai értelemben, de Mária a nyilvánosság előtt nem tudott más apát megnevezni gyermeke számára, mint Józsefet, részben mert az apaság a biológiai származáson kívül az adoptációs kapcsolatot is felölelte, részben, mert egyszerűen nem volt megfelelő kifejezés arra a kapcsolatra, ami József és Jézus között volt. Hogy az emberek egyszerűen József természetes fiának tartották Jézust, ezt sem Mária, sem József nem tudta megakadályozni. Mi azonban szeretnénk, ha lehet, a József és Jézus közötti kapcsolatról valami többet, pontosabbat tudni.

Józsefet Jézus nevelőapjának nevezzük. Amit ez a kifejezés tartalomként hordoz, igaz, de túlságosan keveset mond ebben az esetben. Talán többet tudunk meg a gyermekségtörténetek családfáiból (Mt 1., Lk 3. f.). Ábrahámától Dávidig megegyezik a két családfa, a továbbiakban azonban csak két név: Szalatiel és Zorobábel egyezik. A névjegyzék szerint még József közvetlen ősei is különböznek. Sajnos nem lehet a problémákat azzal megoldani, hogy Máté József családfáját, Lukács meg Máriaét közli. Lukács is Józseffel fejezi be a családfáját, is nincs lehetőség arra, hogy Máriaéval kapcsoljuk, bármennyire biztos, hogy Mária családjában is megvolt a családfa. Valószínű, hogy Lukács József családfáját úgy adja vissza, ahogyan forrásaiban megtalálta. Ebben a változatban is fordultak elő adopciónak, ahogyan Szalatielnél és Zorobábelnél látjuk. Hasonlóképpen magyarázható, hogyan lehet Máténál Jákob, Lukácsnál Héli a közvetlen elődje Józsefnek. Valószínűleg Héli volt József vér szerinti apja; a gyermektelen Jákobnak, hogy családja továbbsszármazhassék, fiává kellett fogadnia valakit, s ez éppen a dávidi családból származó József volt. Erről az örökségről azonban néhány dolgot el kell mondanunk.

A Máténál olvasható családfa, amelyben majdnem negyvenszer ismétlődik a nemzette", a mi fülünkben meglehetősen unalmasnak és monotonnak hat. Nem így azoknak, akik egy kicsit jobban ismerik a zsidó gondolkodást és jártasak a zsidó történelemben. Nekik föltűnik, hogy a „nemzette” nem ugyanazt jelenti mindenütt. Néhol közvetlen leszármazást, másutt közvetett származást jelöl generációk kihagyásával, ismét másutt adopciónak kapcsolatát. Ezen utóbbi esetben azonban a dávidi családban törvényszerű volt, hogy a gyermekké fogadott szintén dávidi családból származzék, legalábbis, ha a királyság örökléséről volt szó. Hiszen isteni ígéretre alapuló trónjogosultsága volt ennek a családnak: „Így szól az Úr: Nem fogy el Dávid házából az utód, aki Izrael házának trónján üljön” (Jer 33,17). Ha nem volt test szerinti leszármazott, örökbe fogadtak egy fiút, aki az öröklésben semmiben sem különbözött a természetes gyermektől.

Ilyen örökbefogadásokat a Máté által leírt családfában föl lehet fedezni. Jekoniás királyt azzal büntette Isten, hogy saját fiát kizárták a trónöröklésből (Jer 22,30). „Jekoniás nemzette Szalatielt”, tehát azt jelenti, hogy Jekoniás gyermekévé fogadta őt, hogy mégis legyen trónörökös. Szalatiel ismét „nemzette Zorobábelt”. A Biblia királynemzetség-tábláiból viszont tudjuk, hogy Zorobábel Jekoniás vér szerinti unokája volt, valamelyik fiának gyermeke és nem Szalatielé. Szalatiel ezzel az adopciónak újra visszazármaztatta a trónöröklés jogát Jekoniás utódaira. Mindez bepillantást ad arra, mennyire komolyan vette a dávidi család a trónöröklést. Évszázadokon át őrizték, és Máté föl tudta dolgozni József családfájában.

Máté a családfa közepén (2,6--11) azoknak a nevét hozza, akik Dávid és Salamon után Izraelben örökölték a királyságot. A babiloni fogsággal Dávid háza elvesztette hatalmát, de tagjai jog szerint továbbra is a trón örököseinek tekintették magukat. Máté a harmadik részben azok nevét sorolja föl, akikre a jog szerint szállott volna a trón. Ez a trónigény jelentette a dávidi

örökség egyik oldalát. A családfa első részében (2,2--6) ellenben azok szerepelnek, akik Dávidot Ábrahámmal kötik össze. Ez adja a dávidi örökség másik oldalát.

E másik oldal nem az Izrael fölötti uralomra vonatkozik. Ábrahámától származik Izrael, de neki nem volt királyi trónja. Az ő öröksége az az isteni ígéret volt, hogy rajta keresztül áldatik meg a föld minden nemzetsége, azaz megkapta a Megváltó ígéretét, még ha nagyon sokáig tartott is, amíg ezt világosan fölismerték. Máté a névjegyzék első harmadában azokat a személyeket sorolja föl, akik az Ábrahámnak tett ígéretet örökölték. Ez az ősi és szentebb örökség később összekapcsolódott az Izrael fölötti tényleges, vagy legalább jog szerinti uralkodás örökségével. Az Ábrahámától származó örökség alapján az örökség hordozói a Megváltó ősei lettek, a Dávidtól eredő örökség alapján pedig a trón várományosai. Az egész sor Jézusban fejeződik be, „akit Krisztusnak (Felkentnek, Messiásnak) neveztek”.

Jézus közvetlen elődje az örökségi sorban József. Politikailag jelentéktelen, és szegénysége miatt törzsének gazdagabb családjai között eléggé megvetett volt. És mégis Máté genealógiája szerint József lett korának összes dávidi leszármazottai között az, akinek az előző korok szent öröksége jutott. Nemcsak a dávidi trón jogos igénye, hanem az a kiváltság is, hogy ha nem is vér szerinti apja, de elődje és nevelője legyen a Messiás-Megváltónak. Ezen örökség továbbadásánál pedig teljesen mindegy volt, hogy valaki vér szerinti apja-e a gyermeknek, vagy csak adoptációs alapon nevezik apjának.

Igazában József sem egyik, sem másik nem volt. Kapcsolata Jézussal annyira egyedülálló, hogy Máté fontosnak látta, hogy erről a kapcsolatról többet is mondjon. Ezért vezeti tovább Jézus családfáját: „Jézus születése pedig így történt” (1,18). József nem édesapja Jézusnak, hiszen Jézus emberségét Isten csodával szólította létbe. De József nem is fogadta gyermekévé Jézust. Újra csak Isten az, aki József fiává tette Jézust, amikor Mária méhében fogant, abban a Móriában, akire egyedül Józsefnek volt joga az eljegyzés címén. Az angyal álomban világosította föl arról, hogy Jézus apja lesz, és neki kell majd nevet adnia Mária fiának. József helyzetét Jézussal szemben Isten határozta meg. S bár helyzete hasonló volt az adoptív apához, mégis több volt ennél. Az adoptió régen is, most is az örökbe fogadó akaratától függ, és nem vérségi, hanem jogi apa--fiú, vagy apa-- gyermek viszonyt hoz létre. József és Jézus kapcsolata viszont egyedül Istentől származott. A hasonlóság annyiban áll fenn, hogy egy dávidi trónvárományos csak dávidi ivadékokat adoptálhatott: József Dávid utóda volt, és Jézus a szintén dávidi családból való Mária fia. De hogy Jézus az ábrahái és dávidi örökség birtokosa legyen, ezt nem kaphatta Máriától; Mária nem adhatta azt, ami nem volt. Tőle Jézus csak a vér szerinti dávidi származást kaphatta, a szent örökséget Józseftől kellett kapnia. Ez az örökségátadás automatikus volt: mikor József meghalt, Jézusra szállt át az ábrahái és dávidi örökség.

Ebből az következik, hogy József Jézus számára sokkal több volt, mint egyszerű nevelőapa. A szó szoros értelmében nagy üdvtörténeti szerep jutott neki. Az ő közvetítésével lépett kapcsolatba üdvtörténetileg Jézus az Ószövetséggel, mivel ennek az ószövetségi üdvrendnek a lényege az ábrahámi örökség volt.

Jézus átvette Józseftől ezt az örökséget, amennyiben ő lett az ószövetségi üdvrend beteljesedése. Máté genealógiájából ez a gondolat is kitűnik, de számunkra idegen módon. Ennek kifejezésére Máté szimbolikus számokat használ. A családfa felsorolását a következő megállapítással zárja: „Ábrahámától Dávidig 14 nemzedék, Dávidtól a babiloni fogságig 14 nemzedék, s a babiloni fogságtól Jézusig 14 nemzedék” (1,17). A 14-es szám önmagában nem volt szimbolikus jelentésű, de mint a 7-es, a szent szám megduplázása, ($14 = 2 \times 7$) a számmisztikában hangsúlyt, aláhúzást jelent. Máté ezért alkalmazza a 14-es számot. Szent számok voltak a 3-as és a 7-es, nem mint számok, hanem mint szimbólumok jelentették a Szentet, a Tökéletest, az Istent. Nem járunk messze az igazságtól, ha a háromszor megismételt 14-es számban az abszolút tökéletesre, az Istentől szándékolt Teljességre gondolunk. Jézus az Ószövetség üdvtörténetének abszolút zárópontját, beteljesedését jelenti. Más beteljesedés nem lesz, más Messiás-Megváltót nem várhatunk.

Máté a 14-es szám alkalmazásával még egy másik módon is utal erre a beteljesedésre. A zsidóknál sokáig csak a mássalhangzókat írták le, a magánhangzókat nem, s nem voltak külön számjegyeik, hanem a mássalhangzóknak számértéke is volt. A Dávid szó mássalhangzóinak számértéke: $d = 4$, $v = 6$, $d = 4$, tehát $4 + 6 + 4 = 14$. A nevek számértékére érzékeny Máté bizonyára nem kerülte el ezt a lehetőséget, hogy a 14-es számmal így is kihangsúlyozza az Ószövetség zárópontjának, Jézusnak dávidi eredetét.

Ezzel még egy gondolatot kimondtunk. Jézus mint a nemzetségtábla záró tagja többé nem egyszerűen egy láncszem a sok közül egy genealógiában, aki továbbadja az Ábrahámától és Dávidtól származó örökséget, hanem Ő maga az örökség. Jézus, aki a kezdet és a vég, már nem abban az értelemben lesz „leszármazottak őse”, mint a genealógia tagjai voltak, hiszen Ő maga a megígért és várt Megváltó, aki személyesen hozza a világnak a megígért üdvösséget. Igaz, hogy Ő Dávid trónjának utolsó örököse, de messze fölötte áll minden politikai játéknak. Vallási-szellemi és egészen természetfölötti módon lesz az egész teremtés királyává, és „uralmának nem lesz vége!” Benne beteljesedett az Ábrahámnak tett ígéret: benne nyert áldást a föld minden népe.

A nyugati Egyház legtöbb naptárának tanúsága szerint a 10. század óta március 19-én ünnepelték Szent Józsefet. Róma is ezt a napot vette át, és először 1479-ben, majd 1621-ben vették föl az általános naptárba.

Népénekek:SzVU 213, EN 455, 491, 498, 511.